

Voordracht 15 augustus 2012, Indisch Monument

Gescheiden van je moeder

Tonny Staal, leerling Vrijzinnig Christelijk Lyceum Den Haag

“Probeer je eens in te denken in de situatie van jongens van jouw leeftijd, maar dan in de periode 1941-1945. Dat is bijna niet te doen, maar toch. Lees erover, verdiep je in de stof en bepaal dan over welk onderwerp je op 15 augustus wilt praten bij het Indisch Monument”. Zo ongeveer luidde mijn opdracht, toen ik ‘ja’ gezegd had op het verzoek van het VCL om vandaag een toespraak te willen houden.

In de weken hierna heb ik inderdaad geprobeerd zo veel mogelijk informatie te verzamelen. Ik heb boeken gelezen. Ik heb in de Kerstvakantie de kans gekregen met een meneer te gaan praten, die mijn leeftijd had, toen hij in de Japanse kampen werd vastgehouden. En ontdekte al snel dat mijn eerste ingeving de beste was: het onderwerp waarover ik wil praten is “Gescheiden worden van je moeder”.

Met ieder nieuw stukje informatie werd mij telkens duidelijker, dat mijn keuze echt een “un-cool” onderwerp is om te behandelen. Want als je zoals ik vijftien bent, dan wil je toch vooral dat veel mensen denken dat je al bijna volwassen bent. Volgend jaar om deze tijd heb ik hopelijk mijn havo-diploma in mijn zak en moet ik mij op mijn toekomst gaan richten. Het is dus belangrijk dat volwassenen zoals je ouders en leraren begrijpen dat eindexamenleerlingen geen kinderen meer zijn. Deze overtuiging leeft ook onder mijn vrienden. We gaan uit, we mogen (bijna) scooter rijden, we kunnen al heel veel zèlf beslissen, we gaan al bijna op kamers wonen, we zijn dus min of meer volwassen.

En toch – bijna volwassen of niet... ik moet er niet aan denken dat ik van mijn moeder gescheiden zou worden! Mijn moeder is voor mij alles wat het begrip “veiligheid” vorm geeft. Mijn moeder zorgt ervoor dat ik iedere dag opnieuw kan **thuiskomen**. De gewone, dagelijkse dingen worden door mijn moeder verzorgd, zó ongemerkt dat je bijna zou vergeten dat die dingen verzorgd moeten worden: elke avond staat er eten voor me op tafel, mijn kleren worden regelmatig gewassen en gestreken en het huis wordt gezellig gemaakt. Natuurlijk moet ik ook mijn taken in huis doen (bed opmaken, tafel dekken), maar het grootste deel van de dingen komt op mijn moeder neer.

Naast deze 'randvoorwaarden' voor een fijne jeugd biedt mijn moeder me nog veel meer: ik kan bij haar terecht als ik met cricket een blessure oloop. Gaat het op school niet goed, of maak ik me zorgen over mijn cijfers, dan bepraat ik die zorgen met mijn moeder. En gelukkig is het voor mij zelf niet nodig, maar er zijn natuurlijk ook moeders die hun kind moeten steunen als het gepest wordt, of als ze te maken hebben met akelige dingen als verslavingen of depressies.

Natuurlijk – ik kan me voorstellen dat het overgeplaatst worden van het vrouwenkamp naar een jongens- of mannenkamp me het gevoel gegeven zou hebben 'one of the guys' te zijn. Want stoer zijn (of stoer doen!) is iets van deze tijd, maar ik heb het vermoeden dat zulk gedrag ook onder leeftijdsgenoten gedurende de Tweede Wereldoorlog is voorgekomen. Misschien nog wel meer dan nu, omdat je in die tijd vooral tegen de verdrukking in sterk wilde zijn? Het ervoor uitkomen dat je een goede band met je moeder hebt, was vast en zeker ook tóen "un-cool".

Ik ga door met me te verplaatsen in mijn leeftijdsgenoten van 'toen'.

Wat moet het voor hen nog extra moeilijk geweest zijn, dat ze niet alleen van hun moeder gescheiden waren, maar vooral ook dat er geen enkele vorm van communicatie was. Nú kun je op de een of andere manier bijna altijd wel van de ander weten hoe hij of zij eraan toe is. Is iemand te laat? We bellen even! Ligt iemand ziek in zijn bed? Ik sms even hoe het gaat. Maar als er informatie ontbreekt door een gebrek aan communicatie, dan gaat mijn fantasie ongewild met me op de loop. Vooral 's nachts zie ik enorme beren op mijn weg. En dat betreft dan alleen maar een proefwerkcijfer! Tóen kon je (bijna) niet weten hoe het met je moeder was, en daar zou ik last van gehad hebben. Heeft ze wel genoeg te eten? Wordt ze niet al te erg mishandeld? Zijn er mensen die voor haar zorgen als ze het moeilijk heeft? Gescheiden van mijn moeder zou ik me niet alleen zorgen maken over hoe het met haar gaat – ik zou me ook zorgen maken dat zij zich over mij zorgen maakt. Kon ik maar laten weten dat het naar omstandigheden best goed met me gaat!

Bijna, bijna ben ik van school! Mijn examenjaar gaat beginnen, en (gesteund door 'thuis') zet ik alles op alles om in mei met mijn familie, vrienden en docenten op het schoolplein te kunnen vieren dat ik het gehaald heb. In de maanden daarvoor denk ik tussen alle schoolonderzoeken door af en toe na over wat ik ná dit schooljaar ga doen. Ga ik serieus werk maken van mijn cricket-spelen? Ga ik door naar het vwo? Zal ik een HBO-opleiding gaan volgen? Welke opleiding zal dat dan zijn en waar dan? Het zijn vragen die horen bij de afsluiting van deze fase van mijn leven. Ik word puber-af, ik ben niet langer een middelbare scholier, maar ik behoor bij de volwassenen. Ongetwijfeld komen er tijden voor mij, dat ik met tegenwind te maken krijg. Geen moment heb ik de hoop dat mijn leven alleen uit hoogtepunten zal bestaan. Maar de tegenwind kan ik aan, doordat ik in mijn tijd thuis heb kunnen 'afkijken' hoe ik volwassen moet zijn. Van mijn jeugd heb ik min of meer onbezorgd kunnen genieten, en anders dan mijn leeftijdgenoten van 'toen' heb ik niet véél te snel volwassen hoeven worden.

Het viel me op dat er over dit aspect van de geschiedenis heel weinig geschreven is. Onbegrijpelijk! Gescheiden worden van je moeder – wat mij betreft moet dat óók vallen onder de mishandeling die mensen in oorlogstijd hebben moeten doorstaan.

“Un-cool” of niet – ik ben blij dat ik niet ongewild zo lang gescheiden van mijn moeder heb hoeven zijn.